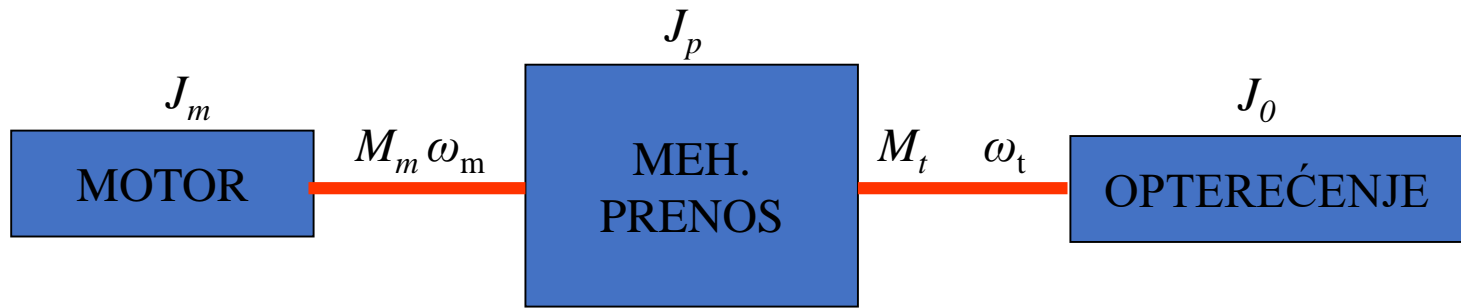

ELEKTROMOTORNI POGONI

I deo

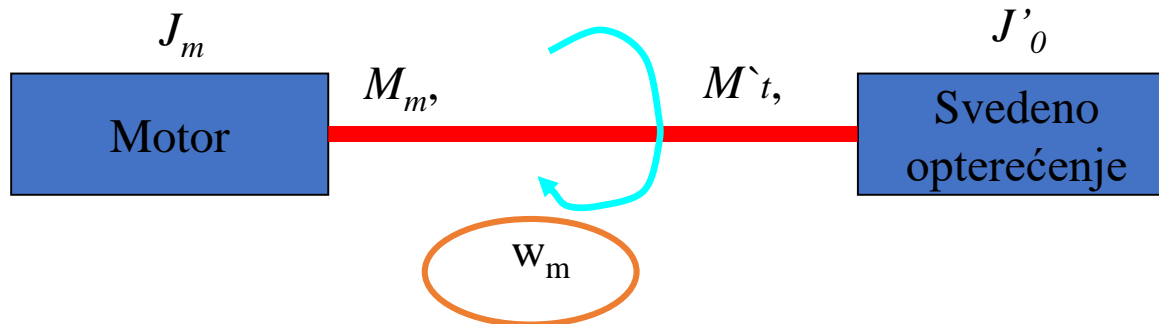

12. MEHANIČKI PRENOSNICI (svodjenje veličina na vratilo motora)

prenosni odnos

$$I = \omega_1 / \omega_2$$

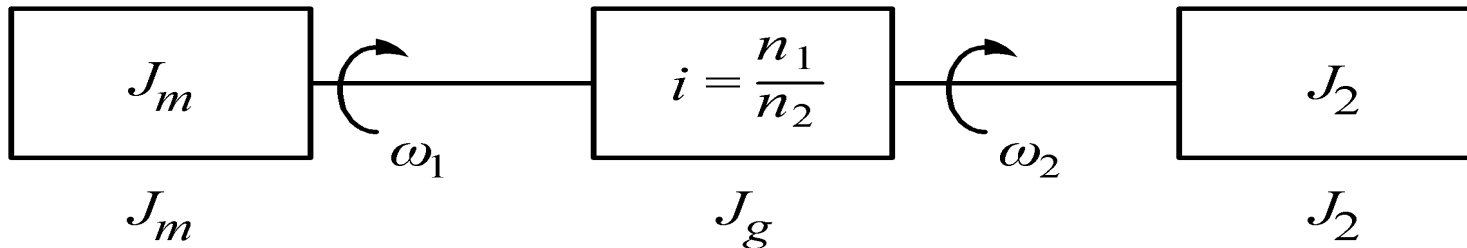
Otporni moment opterećenja sveden na vratilo motora, ulazno vratilo mehaničkog prenosnika, (m_t') dobija se na osnovu jednakosti snaga:

$$\omega_m \cdot M'_t = \omega_t \cdot M_t \Rightarrow M'_t = \frac{\omega_t}{\omega_m} M_t = \frac{M_t}{I}$$

Primer

Za pogon prikazan na slici odrediti:

J_{2sv} – sveden moment inercije na vratilo motora,
 J_{uk} – ukupni moment inercije.

Slika

13. SNAGA I ENERGIJA EMP

$P = Fv$ – translaciono _ kretanje

$P = M\omega$ – rotaciono _ kretanje

$$M_m = M_t + M_u,$$

$$M_u = M_m - M_t$$

$$J \frac{d\omega}{dt} = M_m - M_t - \text{jednacinakretanjeEMP}^{\omega}$$

$$\frac{d}{dt} \left(\frac{J\omega^2}{2} \right) = P_m - P_t$$

$$\frac{J\omega^2}{2} = W_k - \text{kinetickakretanje}$$

Статички режим рада

$$M_m - M_t = J \frac{d\omega}{dt} \quad J \frac{d\omega}{dt} = 0, \omega = konst.$$

Динамичко стање

$$J \frac{d\omega}{dt} \neq 0, \omega \neq konst,$$

-За добар електромоторни погон основни је услов прави избор елкетромотора који ће да покрене радни механизам.

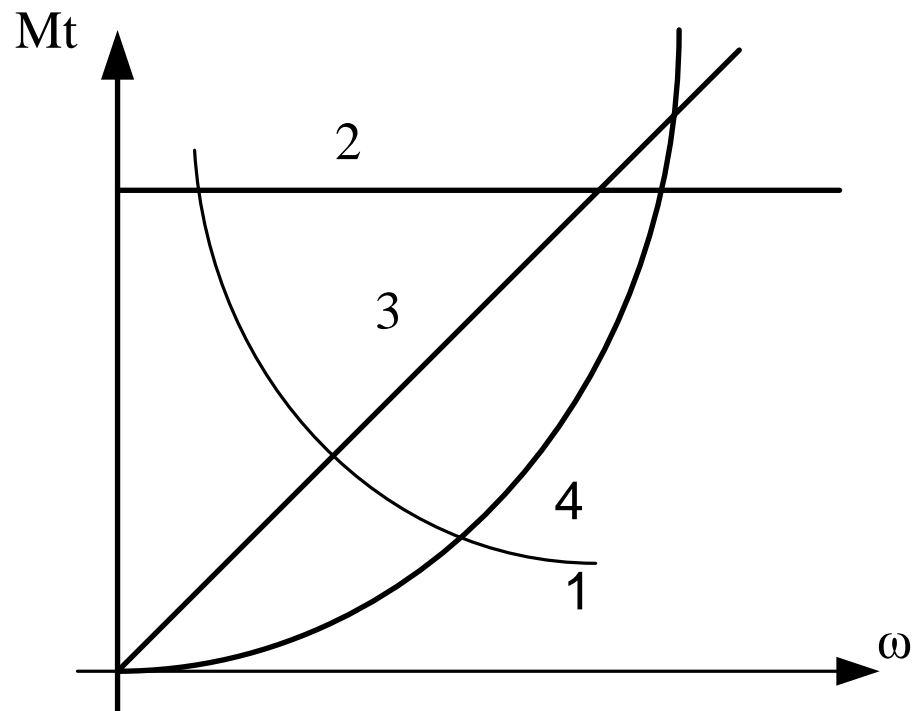
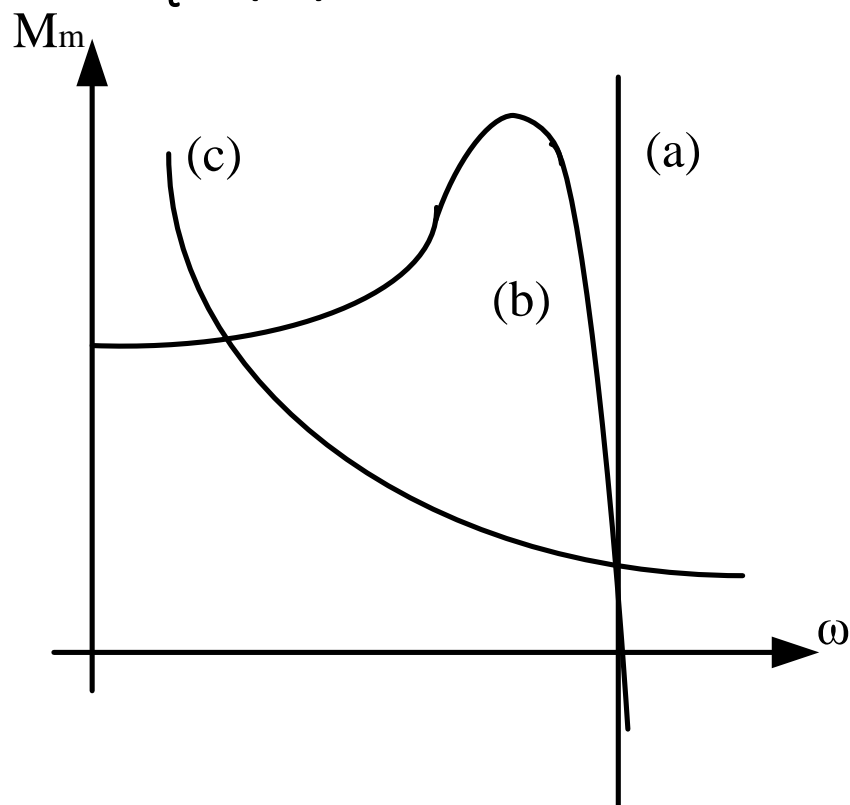
-Механичка карактеристика мотора мора да одговара механичкој карактеристици радног механизма.

14. MEHANIČKE KARAKTERISTIKE EMP

Postoje mehaničke karakteristike motora $M_m = f(\omega)$
i mehaničke karakteristike opterećenja

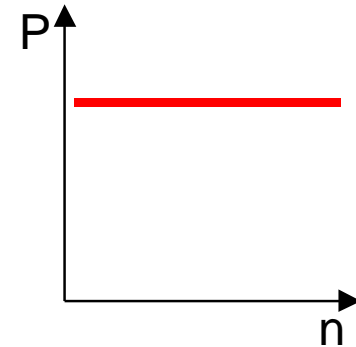
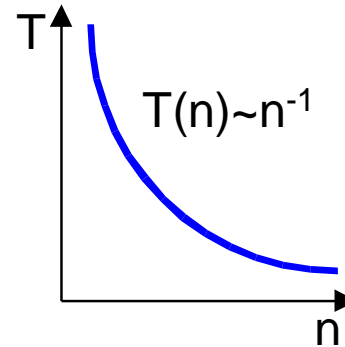
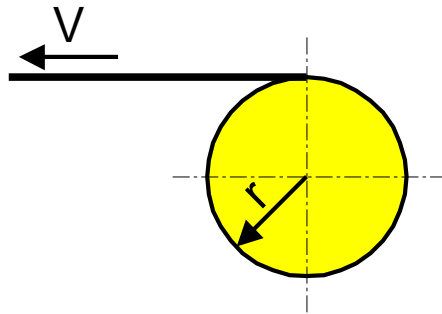
$$M_t = f(\omega)$$

Stabilnost rada a.m. Tipovi opterećenja

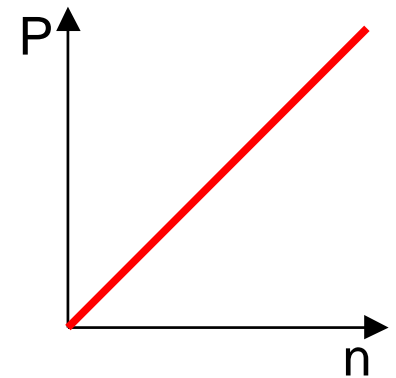
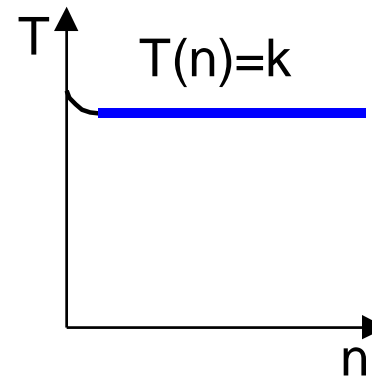
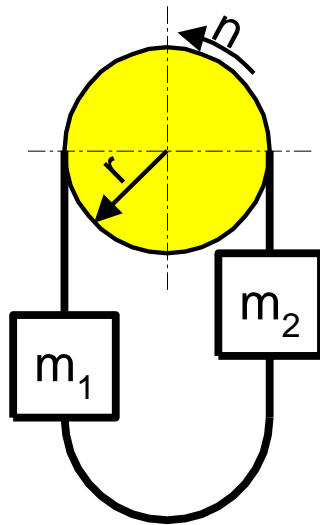
1. Momenat opterećenja je obrnuto srazmeran brzini

Mašine za namotavanje zategnutog materijala
(vuca nekog predmeta po ravnoj podlozi)

2. Momenat opterećenja ne zavisi od brzine (**gravitaciona karakteristika**)

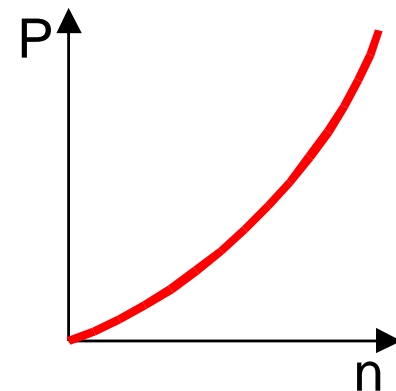
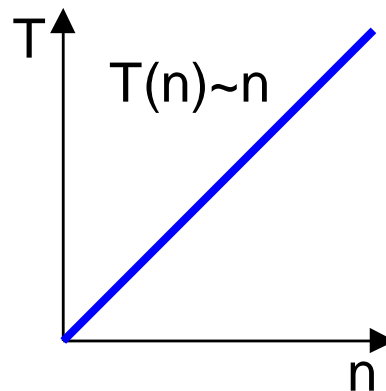
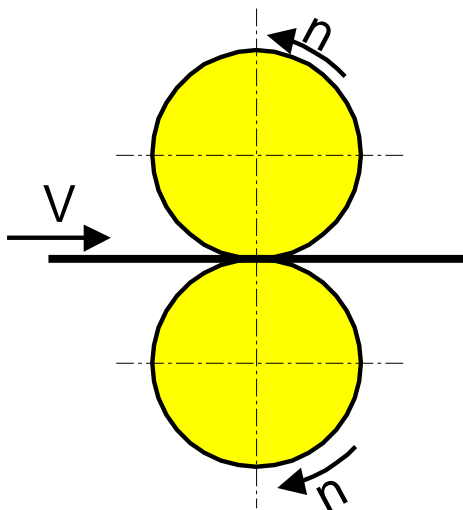
Kranovi, liftovi i neke dr. sl. mašine

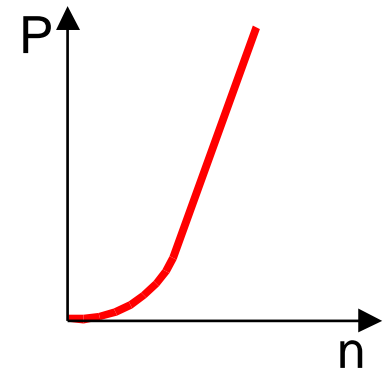
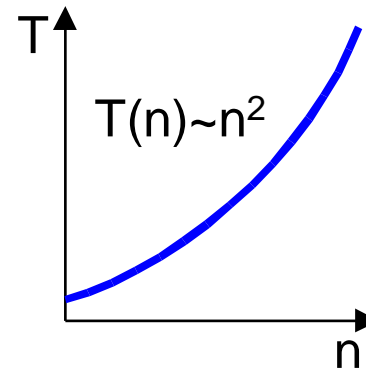
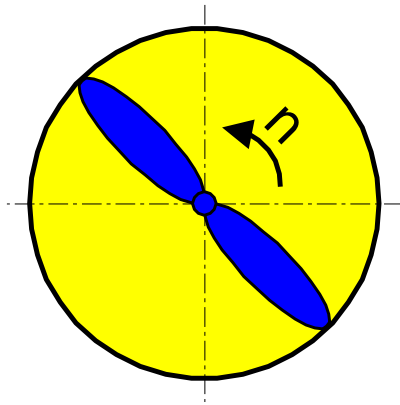
3. Momenat opterećenja je srazmeran brzini (linearna karak.)

Valjaonice i slične procesne mašine

4. Momenat opterećenja raste sa kvadratom brzine (ventilatorska karak.)

Centrifuge, centrifugalne pumpe, ventilatori

OSNOVNA STANJA EMP

• Motorno pogonsko stanje

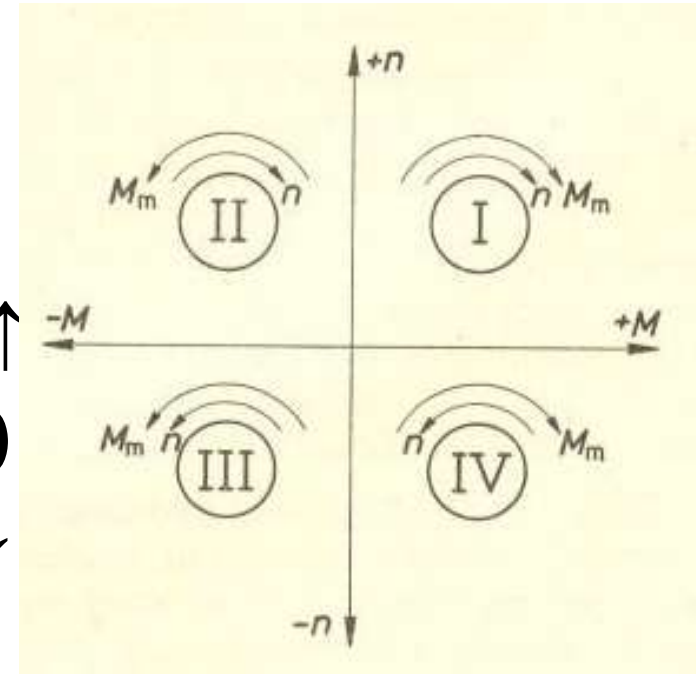
(moment motora deluje u smeru okretanja)

tri slucaja:

-brzina okretanja raste $M_m \uparrow = M_t + M_u \uparrow$

-brzina okretanja je konstantna $M_u = 0$

-brzina okretanja opada $M_m \downarrow = M_t + M_u \downarrow$

• Generatorsko pogonsko stanje

(moment motora deluje suprotno od smeru okretanja)

$$M_m \downarrow = M_t + M_u \downarrow$$

-brzina okretanja raste

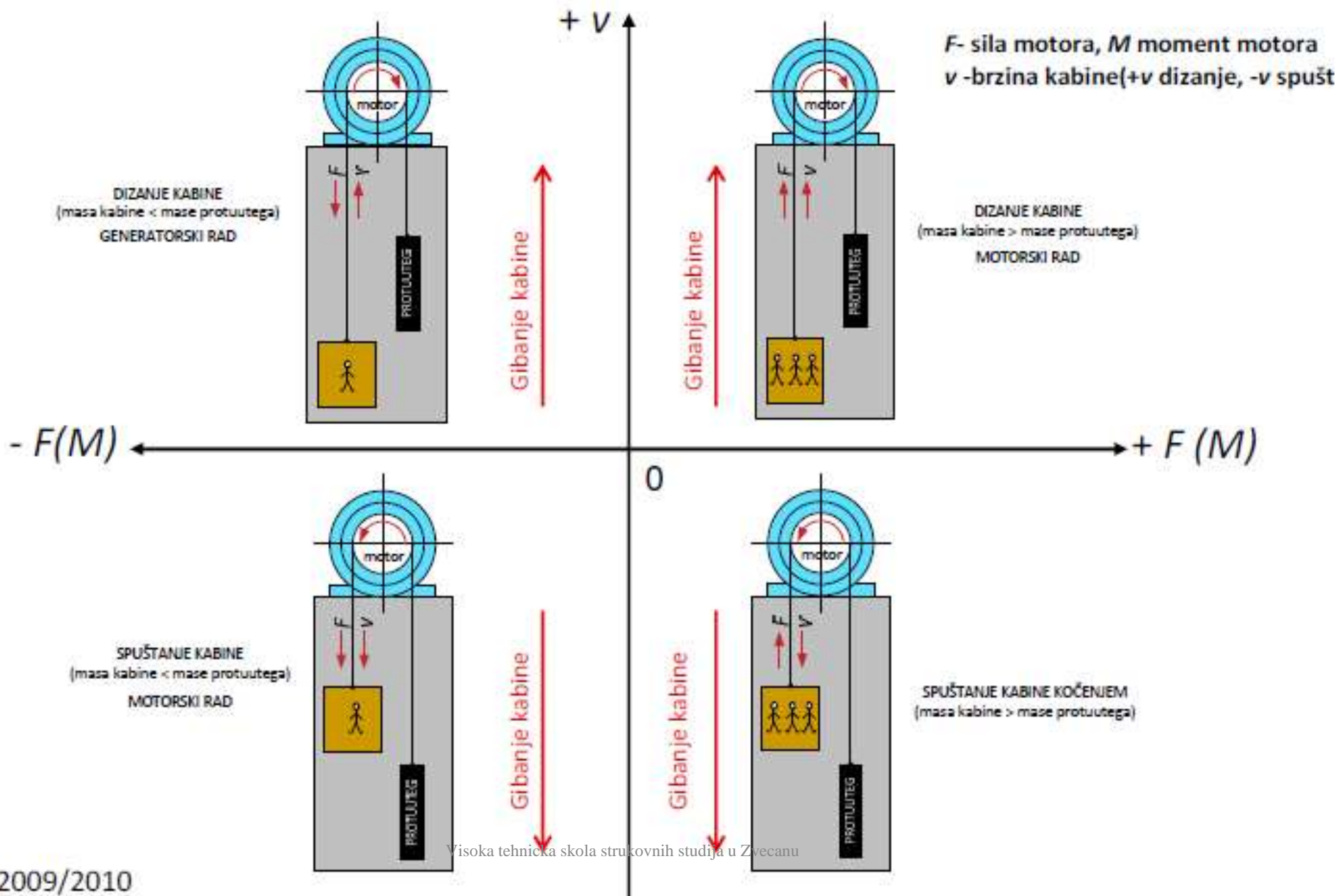
$$M_u = 0$$

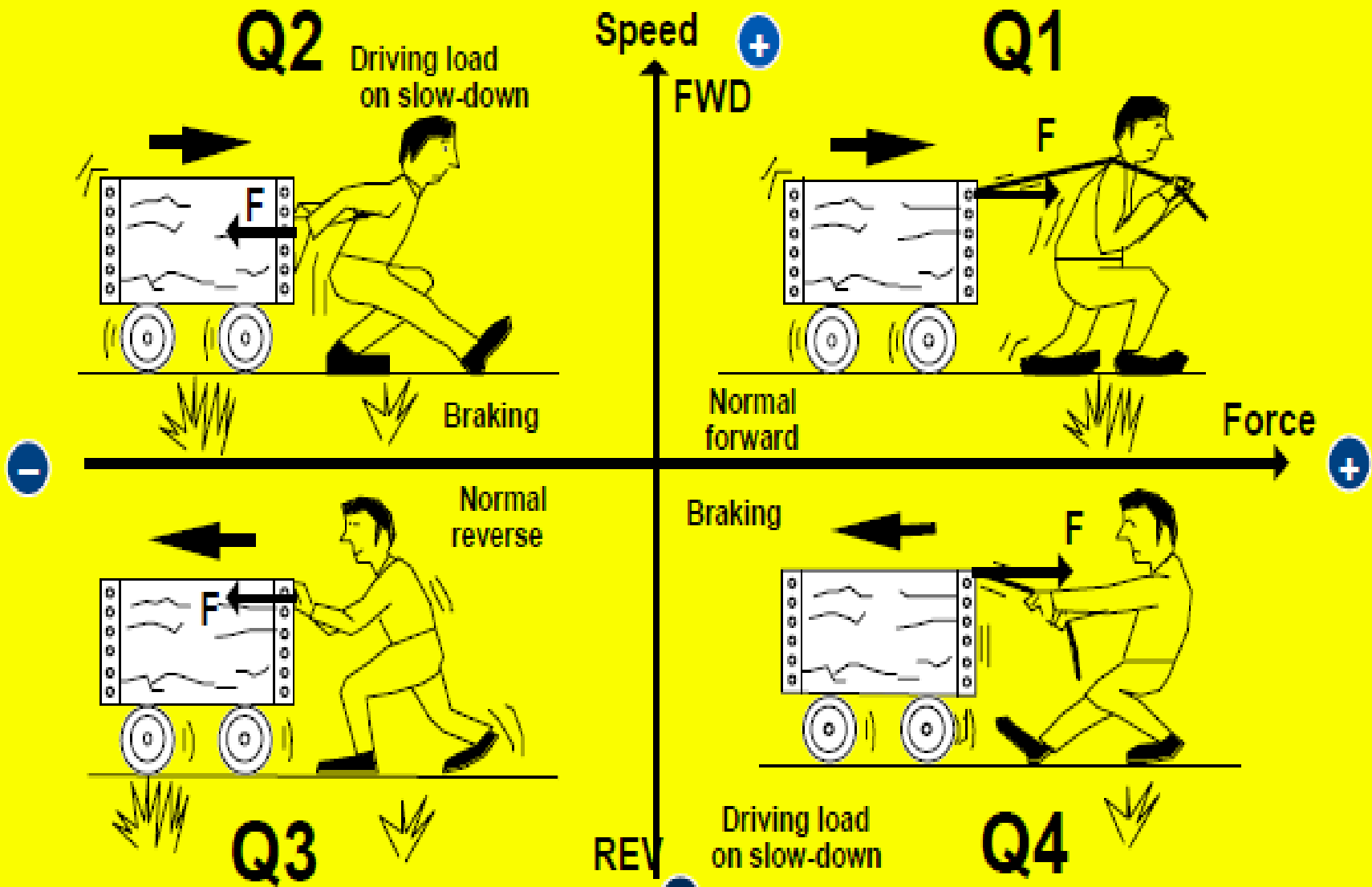
-brzina okretanja je konstantna $M_m \uparrow = M_t + M_u \uparrow$

-brzina okretanja opada

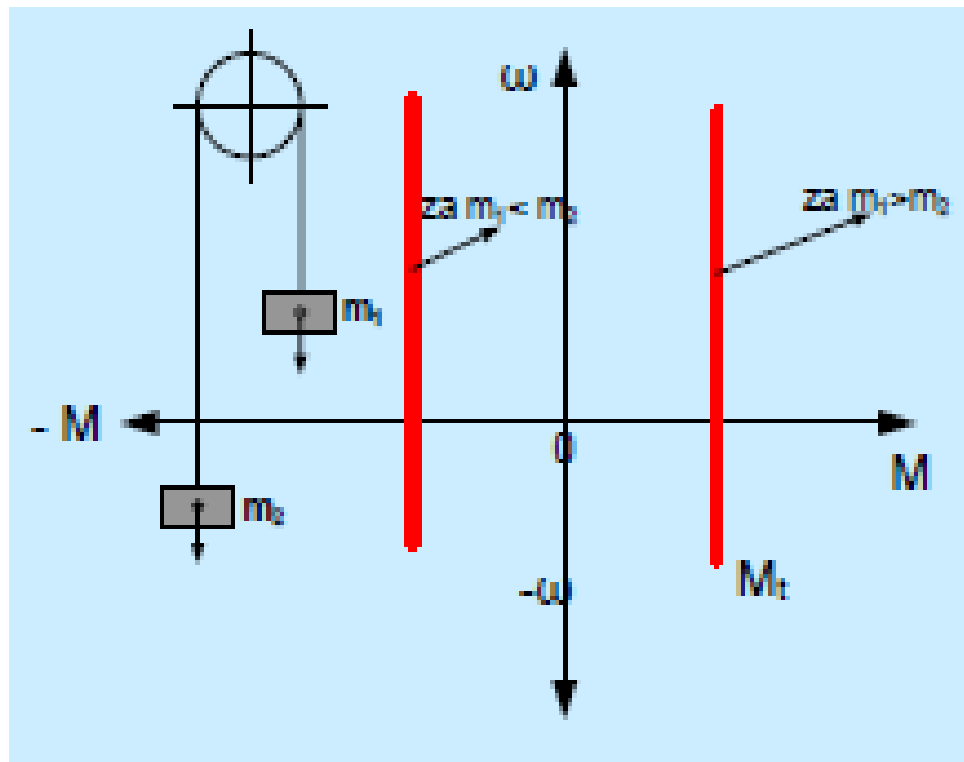

Rezim rada emp lifta

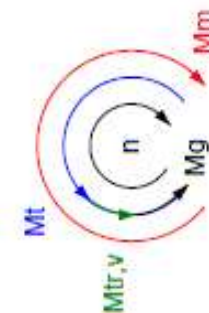
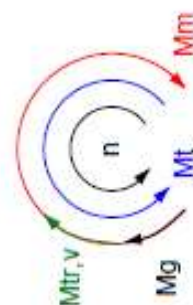
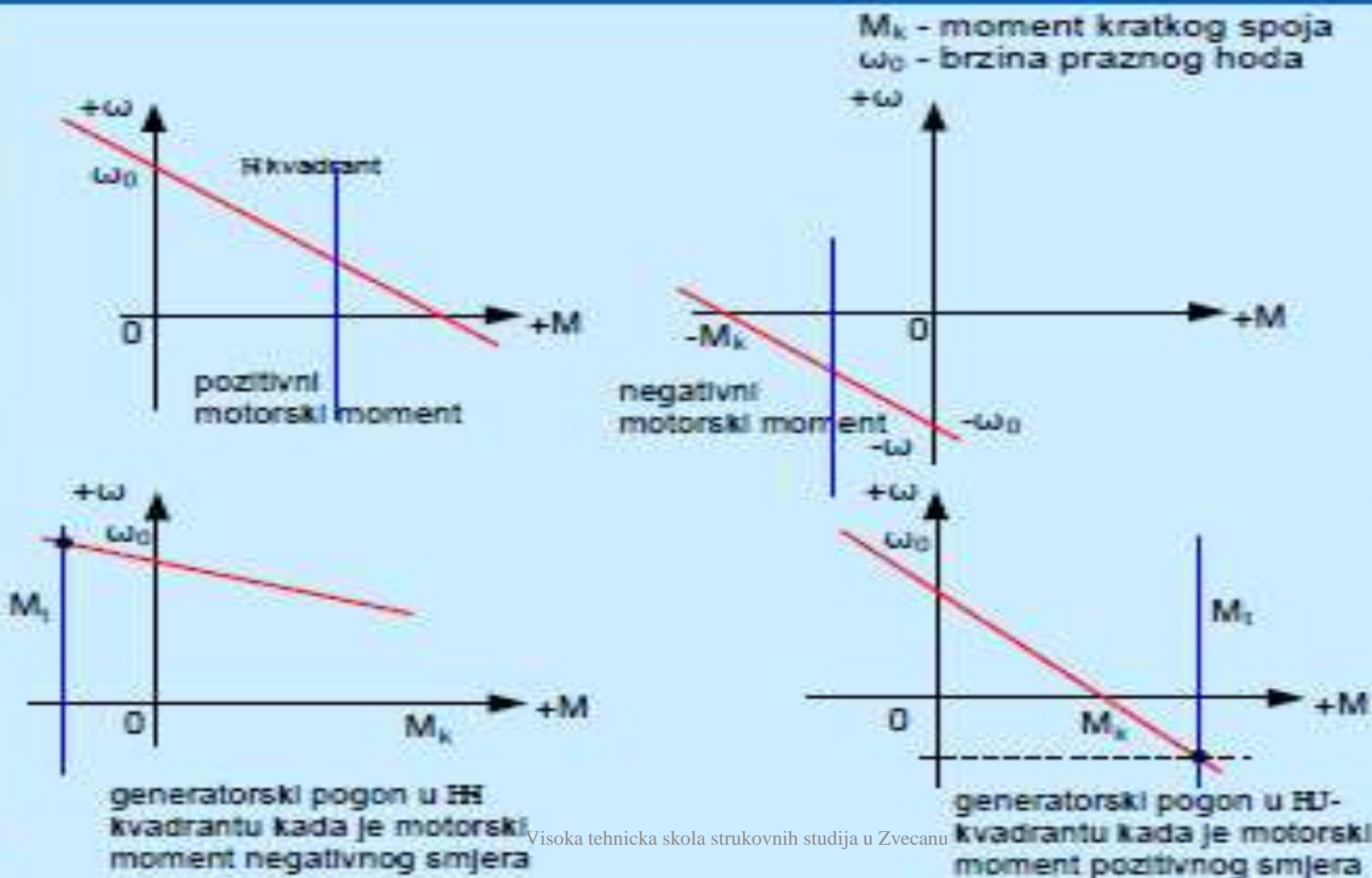

Primer M_t kod lifta

■ Konvencija o predznacima:

- Ako pozitivna brzina znači dizanje, negativna brzina znači spuštanje.
- Pozitivni moment motora znači onaj koji okreće mehanizam u smjeru pozitivne brzine.
- Pozitivni moment tereta je onaj koji se opire vrtnji izazvanoj pozitivnim motorskim momentom.
- Reaktivni moment tereta se uvijek protivi gibanju pa se on može pojaviti samo u I. i III. kvadrantu gdje je i moment motora pozitivan.

TIPIČNA STATIČKA OPTEREĆENJA(M_t)

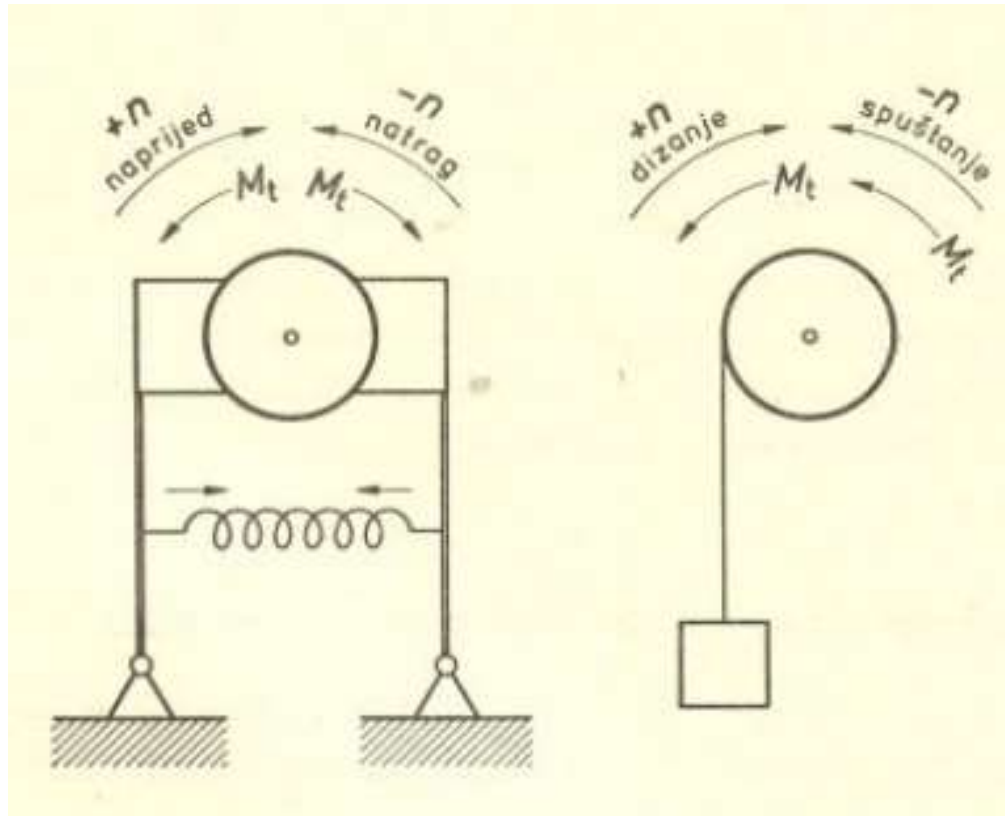
Prema karakteru delovanja na elektromotorni pogon sve sile i momente delimo na:

- **Reaktivne** (suprostavljanje svakom kretanju-valjanice, ventilatori, centrifug, vucno vozilo na ravnoj podlozi).
- **Aktivne sile i momente stvaraju spoljni uticaji nezavisno od stanja EMP i smera okretanja pogona (elektromotora). To su npr.:**
  - potencijalna energija
  - energija vetra
  - sila teže (gravitaciona sila)

Aktivni i reaktivni moment tereta

Statičko stanje EMP

$$M_m = M_t + M_u$$

$$M_u = 0$$

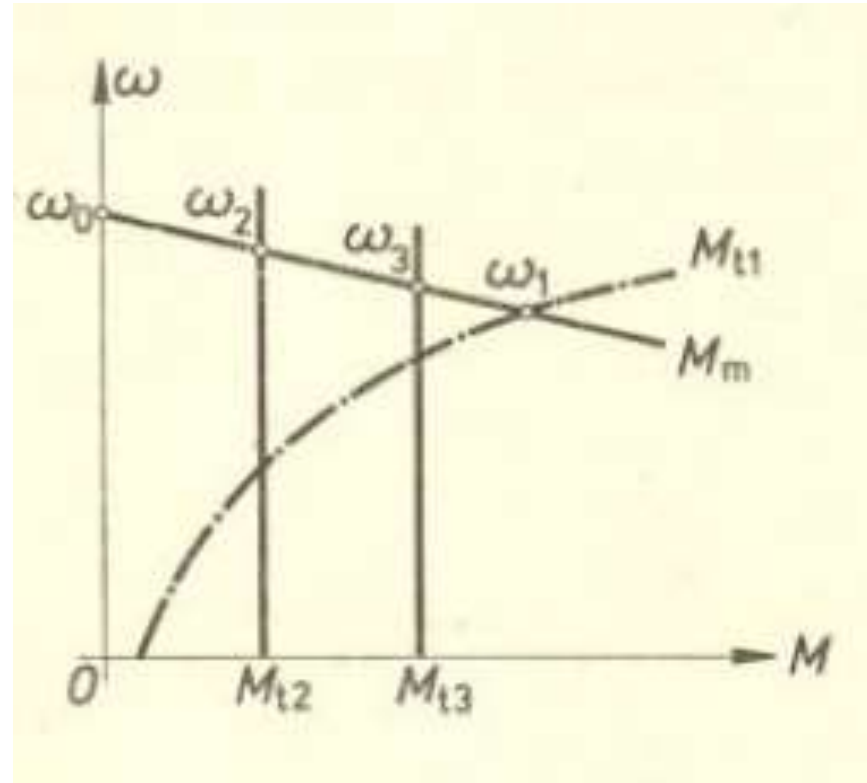
Postoje ubrzanje i brzina okretanja konst.

$$n = \text{const}$$

$$\frac{dn}{dt} = f(M_u) = 0$$

$$\omega = \text{const}, M = \text{const}$$

$$\frac{d\omega}{dt} = 0 \Rightarrow m_m - m_t = 0 \Rightarrow m_m = m_t$$

Radna tacka stacionarnog stanja EMP

15. STABILNOST EMP

RADNA TAČKA ili *TAČKA STACIONARNOG STANJA* je tačka u kojoj sve promenljive posmatranog sistema imaju stalne vrednosti, tj.:

$$\frac{d(*)}{dt} = 0$$

Za sisteme koji se posle kratkotrajnog poremećaja vraćaju u prvobitnu radnu tačku kaže se da su *STABILAN!*

Ako je ova osobina svojstvena samo nekim radnim tačkama onda se za njih kaže da su *STABILNE RADNE TAČKE.*

Dinamicko stanje EMP

$$M_m = M_t + M_u$$

$$M_u = M_m - M_t$$

Posto nema ubrzanja i brzina okretanja nije konstantna:

$$\frac{dn}{dt} \neq 0, f(M_u)$$

$$\omega \neq \text{cons}, M \neq \text{cons}$$

$$\frac{d\omega}{dt} \neq 0$$

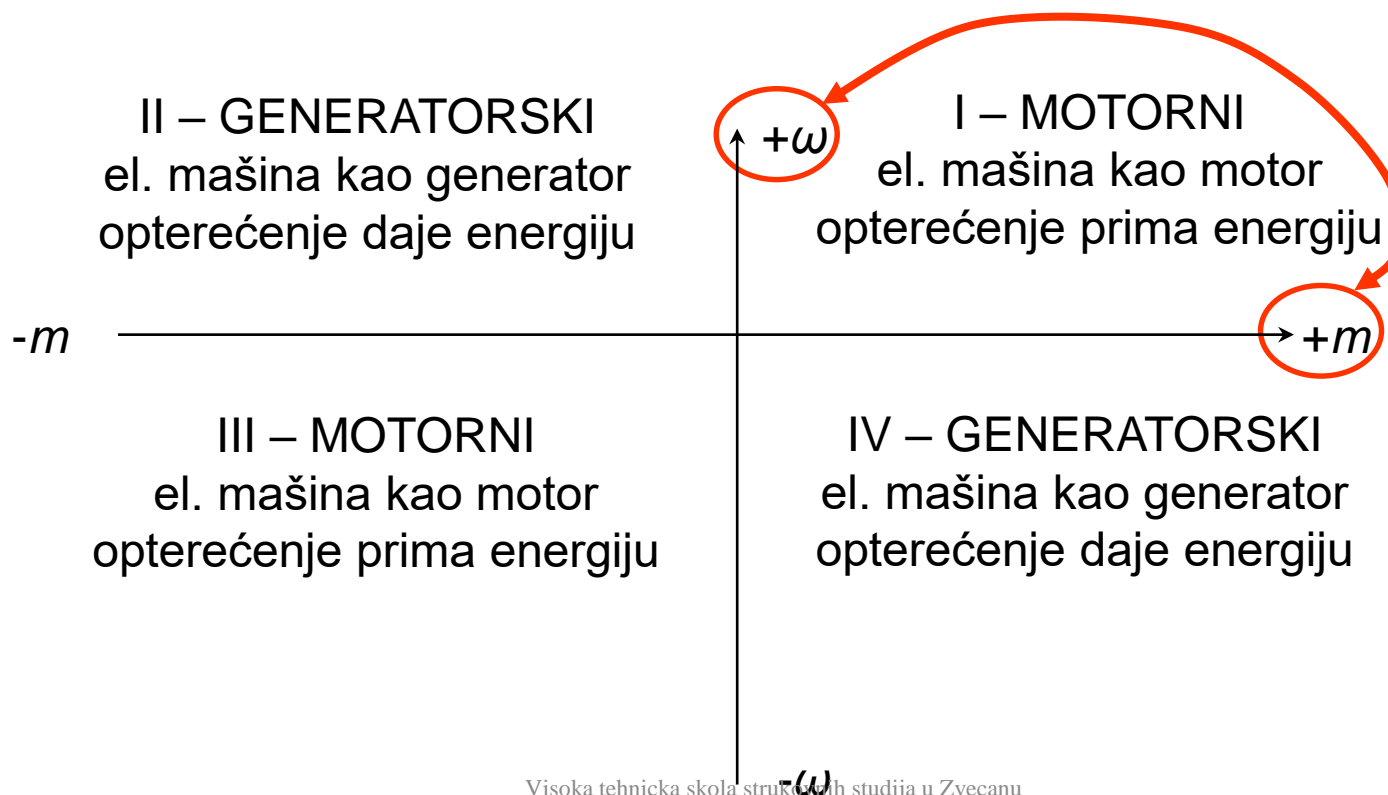
Mehaničke karakteristike najčešće se grafički prikazuju u koordinatnom sistemu,

KVADRANTIMA:

- horizontalna osa - momenat;
- vertikalna osa - brzina.

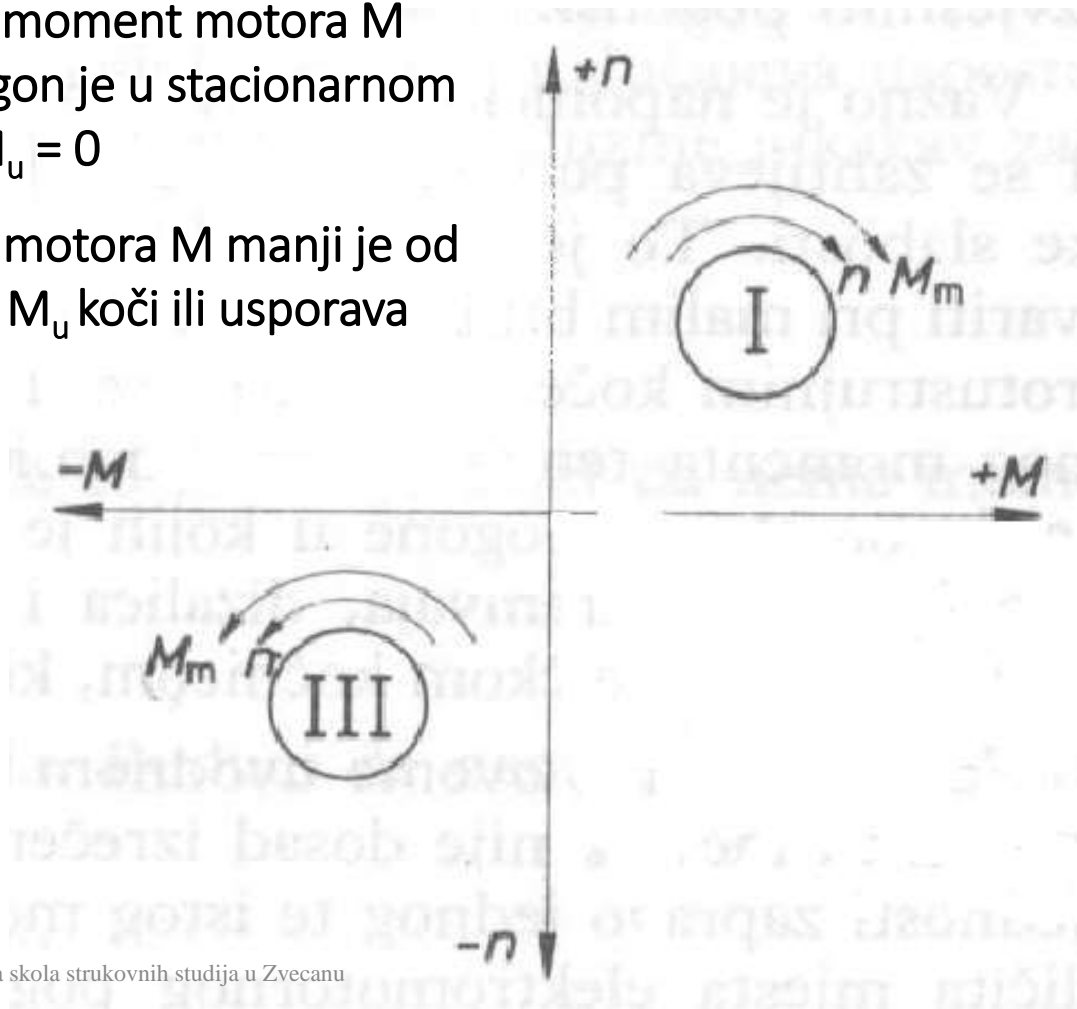
U skladu sa usvojenim konvencijama:

Može i obrnuto!!!!

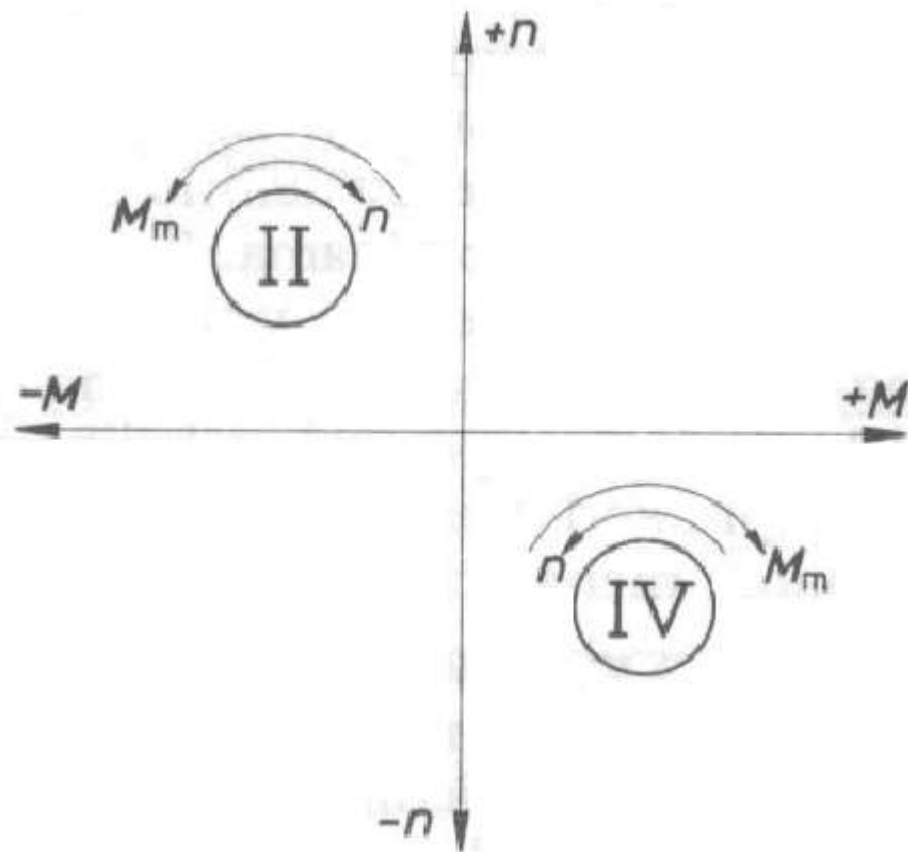
Motorno pogonsko stanje

- Brzina okretanja raste, moment motora M veći je od momenta tereta M_t te moment M_u ubrzava pogon,
- Brzina okretanja se ne mijenja, moment motora M jednak je momentu tereta M_t , pogon je u stacionarnom radnom stanju $M_u = 0$
- Brzina okretanja opada, moment motora M manji je od momenta tereta M_t te moment M_u koči ili usporava pogon.

Generatorsko pogonsko stanje

- Brzina okretanja raste, generatorski moment motora M manji je od momenta tereta M_t te moment M_u koči pogon, ali nedovoljno,
- Brzina okretanja se ne mijenja, moment motora M jednak je momentu tereta M_t , te je $M_u = 0$, pogon je u stacionarnom kočnom stanju
- Brzina okretanja opada, moment motora M veći je od momenta tereta M_t pa moment M_u vidno koči pogon.

Zadatak

EMP-u (pogon dizalice) se u stanju mirovanja priključi jednosmerni motor na mrežu i to sa tendencijom podizanja. Motor u mirovanju ima osnovni moment $M_m=170\text{Nm}$, a moment tereta iznosi $M_t=200\text{Nm}$. Traži se:

- u kojem smeru se okreće EMP,
- koliki je početni moment ubrzanja.

- u kojem se kvadrantima proteže moment tereta iz prethodnog zadatka ako je za dizanje predviđen pozitivan smer obrtaja?
- u kojem će se kvadrantu odvijati pogon nakon pokretanja?
- u kojem je pogonskom režimu elektro motor?

Za motorski pogon u III kv.nacrtati GRR u:

- a) II kv.
- b) IV kv

